
HELSINKI, LAUTTASAARI, TYKKIPATTERI 116 (VASKI- NIEMI)

Arkeologisen kohteen tarkastus

3.3.2020

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO

Heini Hämäläinen

MUSEOVIRASTO
PL 913
00101 HELSINKI
p. (09) 40 501
www.nba.fi

ARKEOLOGISEN KOHTEEN TARKASTUS

-lomake arkeologisen kohteen tarkastamiseen (ks. täyttöohje lopussa)

1. PERUSTIEDOT

Kunta: Helsinki	Muinaisjäännösrekisteritunnus: 1000030669		
Nimi: Tykkipatteri 116 (Vaskiniemi)	Ajoitus: historiallinen, 1900-luku		
Kohteen tyyppi: puolustusvarustukset	Tyypin tarkenne: tykkiasemat		
Kohteen laajuus: tarkastettu alue 200 neliötä	Lukumäärä: 1		
Laajuuden arviointiperuste: muinaisjäännöksen aluerajaus ja maastohavainnot			
Laji (ruksaa laji, ks. tarvittaessa lajin selitys täyttöohjeen kohdasta 1):			
<i>ruksi:</i>	☒ kiinteä muinaisjäännös ☐ mahdollinen muinaisjäännös ☐ muu kulttuuriperintökohde ☐ löytöpaikka ☐ luonnonmuodostuma ☐ muu kohde		
Suunta ja etäisyys kirkosta: Helsingin Tuomiokirkosta 5,47 km länsi-lounaaseen			
Sijaintikuvaus: Tykkipatteri 116 sijaitsee lounais-Helsingissä Lauttasaaren länsirannalla, Vaskiniemi nimisessä niemessä. Vaskiniemi sijaitsee noin 250 m Länsiväylästä etelään ja pienen kävelymatkan päässä uudesta Koivusaaren metroasemasta etelään. Vaskiniemen linnoitealue sijoittuu niemeä halkovan Vaskiniementien molemmin puolin noin 100 x 100 metrin kokoiselle alueelle. Niemen länsikärjessä sijaitsee vuodelta 1952 Suomen Sauna-Seuran rakennus, jonka yhteydessä rakennettiin myös Vaskiniementie. Tie on lävistänyt tykkipatterin rakenteita. Alue on säilynyt melko puustoisena kaupunkimetsänä, jonka alueella kulkee ulkoilureittejä ja kinttupolkuja. Niemen pohjoisrannalla on Vaskilahden venesatama ja satamaan liittyviä rakenteita ja rakennuksia. Linnoitekohteella on kaupungin pystyttämä infotaulu.			
Sijaintikoordinaatit: (ETRS-TM35FIN)	N: 6671283	E: 380928	Korkeus m mpy: 3,3 - ~5,0 m
Koordinaattien tarkenne:			
Peruskartta: 203403 Tapiola (Yleislehtijako)			
Rekisterikylä (jos tarpeen): Lauttasaari		Kiinteistötunnus (jos tarpeen): 091-414-0001-0001	
Tarkastaja: Heini Hämäläinen		Tarkastusaika: 20.-21.11.2019	

2. TAUSTATIEDOT

Aiemmat tiedot: Lauttasaaren Vaskiniemen linnoittamisen historia ajoittuu kirjallisten lähteiden perusteella kolmeen vaiheeseen alkaen Krimin sotaan varustautumisesta. Kesällä 1854 ryhdyttiin rakentamaan Lauttasaareen rintavarustuksia puolustuksen kannalta tärkeisiin niemiin, myös Vaskiniemeen. ¹ Varustukset ovat ilmeisesti sijainneet niemen pohjoisrannan kärjissä. Vaskiniemessä ei Krimin sodan aikaan ollut tykkipatteria Lauttasaaren tykkipattereita koskevan luettelon perusteella ². Tästä linnoittamisvaiheesta ei ole jäänyt jälkiä Vaskiniemen maastoon, mutta muualta Lauttasaaresta Krimin sodan aikaisia rintavarustuksia löytyy runsaasti.

1870-luvun lopulla Lauttasaaren Krimin sodan aikaisia pattereita vahvistettiin ja niitä muokattiin sopiviksi uuden aikaiselle tykistölle. Myös Vaskiniemen länsikärkeen valmistui uusi patteri vuonna 1878, suunnilleen nykyisen Suomen Sauna-Seuran rakennuksen kohdalle. Tässä yhteydessä Vaskiniemen patteri sai numeron 5 ja se oli tarkoitus varustaa kolmella yhdeksän naulan kenttätykillä, mutta ilmeisesti Lauttasaaren pattereita ei tässä vaiheessa aseistettu. ³ Patterin rakentamisessa on mahdollisesti hyödynnetty aiempien rintavarustusten rakenteita.

Lauttasaareen rakennettiin 1885 joitakin uusia tykkipattereita ja vanhempia kunnostettiin. Tällöin Lauttasaaren pattereille saapui myös uusia mörssäreitä ja kenttätykkejä, mutta Vaskiniemen patterilla nro V ei ollut pysyvää aseistusta tässäkään vaiheessa. Uusien pattereiden lisäksi Lauttasaareen rakennettiin uusia laitureita sekä yhdysteitä pattereilta laitureille. Tuolloin vuonna 1885 Lauttasaari liitettiin virallisesti osaksi Viaporin linnoitusketjua seuraaviksi 10 vuodeksi. ⁴ Lauttasaaren vedettiin sotilaallisista syistä puhelinlinjat 1800/1900-lukujen taitteessa ja tuolloin Vaskiniemen patteri sai oman puhelinkeskuksen ⁵. Tämä varhaisempi Lauttasaaren linnoittamisvaihe päättyi siihen, että alue riisuttiin aseista 1895 ⁶.

Nykyään Vaskiniemen maastossa voi havaita lähinnä jäänteitä ensimmäiseen maailmansotaan ajoittuvasta tykkipatterista. Ensimmäisen maailmansodan aikana helmikuussa 1915 ryhdyttiin Vaskiniemeen rakentamaan uutta osittain betonivahvistusta neljän tykin tykkipatteria. Tässä yhteydessä poistettiin todennäköisesti niemen kärjessä (nykyisen Sauna-seuran rakennuksen kohdalla) sijainnut vanha patteri nro 5 ja sen maa-aines on käytetty uuden patterin rakentamiseen.

Tykkipatteri on pohjois-etelä-suuntainen ja puolustussuunta on ollut länteen. Patterin aseistuksena on ollut 4 kpl yhdeksän tuuman kanuunaa vuosimallia 1867. Vaikka Vaskiniemen patteri kuului maarintamaan, Lauttasaari luettiin alueena kuuluvan Viaporin meririntaman sisempään linjaan. Hallinnollisesti patteri kuului eteläisessä Espoossa, Tapiolan ja Otaniemen alueella sijainneeseen maarintaman tukikohtaan XXXVII. Tukikohdan taisteluasemat (1-11) ovat Espoon puolella.

Tykkiasemien rintasuojana on maavalli, joka on mahdollisesti ollut tuettu hirsillä. Tykkiasemissa on kussakin ollut kaksi hirsirakenteista ammuskomeroa, mutta hirsirakenteet ovat maatuneet eikä komeroita erota maastossa nykyään. Patterin tykkiasemien väleihin rakennettiin sivustasuojat. Näihin sivustasuojiin rakennettiin suojahuoneet ja ammusvarastot. Eteläisestä suojahuoneesta on näkyvissä kaareva betoninen suojamuuri sekä luonnonkivistä muurattu savupiippu/ilmastointihormi. Myös eteläisimmän tykkiaseman pohjoispuoleisessa sivustasuojassa olleen suojahuoneen luonnonkivistä muurattu piippu/ilmastointihormi näkyy maastossa. Toinen tykkiasema pohjoisesta lukien on tuhoutunut Vaskiniementietä rakennettaessa 1950-luvulla, mutta muissa asemissa pyöreät tykinjalustat ovat paikoillaan.

Pohjoisin tykkiasema on myös osittain jäänyt toisen tien/polun alle. Linnoitteen pohjoispäässä on erillinen betoninen suojahuone, jonka katto on hävinnyt. Tämän suojahuoneen runko piippuineen on näkyvillä linnoitteen taustalta luoteeseen suuntautuvan polun varrella. Tämä polku on Sirkku Laineen inventoinnin perusteella yhdystie, mutta kyseessä lienee kuitenkin myöhemmin rakennettu polku, joka hieman tuhonnut linnoitetta.

Patterin taustalle rakennettiin kookas hirsinen maalla peitetty suojahuone, jonka kaksi kivistä muurattua sisäänkäynnin seinämää näkyvät vielä maastossa Vaskiniementien eteläpuolella. Rakenteen muoto on kärsinyt maanotosta sekä Vaskiniementien rakentamisesta. Nykyään suojahuone näkyy maastossa maakumpuna. Lagerstedt (2014) arvelee maakummun olevan luhistunut ammusvarasto ⁷.

Vaskiniementien etelälaidalla maakummun itäpuolella näkyy suorakaiteen muotoinen kivijalka, joka saattaa olla suojahuoneeseen liittyvä rakennus, mahdollisesti varasto. Alueelle rakennettiin myös laiturei, leipomorakennus *Kuparilinna*, keittiö, pesuhuone ja ruokailukatos, joista ei näy enää selkeitä jälkiä maastossa. Alueella on kulkenut yhdysteitä, joista osan linjauksia näkyy maastossa, mutta osa on jäänyt Vaskiniementien linjalle/alle tai polkujen alle. Sirkku Laineen julkaisussa (1996) vallimaisen rintasuojan etupuolella eli länsipuolella kulkee kaareva yhdystie. Maastossa vallin eteläosan kohdalta vaikuttaakin kulkevan jonkinlainen tien tapainen rakenne, joka suuntautuu länteen, mutta se on jäänyt Vaskiniementien alle.

Linnoitteen muodon pystyy havaitsemaan maastossa, mutta maa-aineksen otto ja teiden rakentaminen ovat murjoneet kohteesta vaikeammin hahmotettavan. Vaskiniementietä reunustava pisteaita katkaisee ikävästi kokonaisnäkyvän kohteella. Rakenteita on myös luhistunut kasaan.

¹ Elomaa Ville, Tommila Päiviö ja Hult Heikki 2005: Krenatööreistä Rämäpäihin – Lauttasaaren linnoittamisen vaiheet Krimin sodasta toiseen maailmansotaan, sivu 47.

Aiemmat löydöt: -
Tarkastuslöydöt: -
Tarkastusolosuhteet: Hyvät
Liitteet: Liite 1: Peruskarttaote Liite 2: Kantakarttaote Liite 3: Vaskiniemen tykkipatterin 116 rakenteet. Kvalilähde: Elomaa Ville, Tommila Päiviö ja Hult Heikki 2005. Liite 4: Rajaus kartasta vuodelta 1885, jossa Vaskiniemi on merkittynä nuolella. (Museovirasto) Liite 5: Lauttasaaren kartta vuodelta 1893. (Museovirasto) Liite 6: Vaskiniemen tykkipatteri Sirkku Laineen inventoinnin (1996) mukaan. Liite 7: Putkitussuunnitelma Vaskiniementie 10 Liite 8: Valvontakartta, dokumentointi 20.-21.11.2019 Heini Hämäläinen/HKM Liite 9: Kuvataulut Liite 10: Kuvaluettelo
Muuta: Kannen kuva Vaskiniementieltä. Kuvaussuunta E. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 21.11.2019.

3. TARKASTUSHAVAINNOT

<p>Tarkastuksen syy: Helsingin kaupunkiympäristön toimialan alueiden valvonta -palveluiden tarkastaja otti yhteyttä kaupunginmuseoon loka-marraskuun taitteessa 2019. Hän ilmoitti tulevasta Elisan kuitukaapelin asennuksesta, joka tehtäisiin Vaskiniementien etelälaitaan johtaen idästä Suomen Saunaseura ry:n rakennukselle. Tarkastaja pyysi kannanottoa rakennuslupaan sekä ohjeistusta kaivuutyöhön. Museo edellytti kaapelin asennusta jo aiemmin asfaltoidulle katuosuudelle sekä arkeologista valvontaa linnoitteen kohdalla. Tämä siitäkkin huolimatta, että johtokarttojen perusteella vaikutti siltä, että tien etelälaitaan oli jo aiemmin asennettu sekä vesi- että viemäriputket. Alueella saattaisi olla säilyneenä esim. yhdystien rakenteita, jos kaivuu osuisi aiemmin kaivamattomalle alueelle. Näinollen museon tutkija valvoi kaivannon kaivuuta kahden työpäivän ajan marraskuussa 2019. Alueella ei ole tehty arkeologista valvontaa Helsingin kaupunginmuseon toimesta aiemmin, vaikka alueella on tehty putki- ja kaapeliasennuksia. Lauttasaaren linnoitteita on inventoitu useaan kertaan eri tutkijoiden toimesta: Heinämies, Kati – Löfgren, K. E.: Helsingin maa- ja merilinnoitukset. Tarkistettu inventointi 1979; Laaksonen, L. (toim.) 1980. Ensimmäisen maailmansodan aikaiset linnoitukset Helsingissä. Suojeluluettelo. Museovirasto. rakennushistorian osasto, julkaisu n:o 9, 2/79. Helsinki; Laine, Sirkku 1996; Lagerstedt, John & Laulumaa Vesa 2014 Ensimmäisen maailmansodan linnoitusvyöhyke. Inventointiselvitys 2014. arkistosiselvitys, Markku Saari: Lauttasaaren linnoituslaitteet ja muut kohteet. Inventointikertomus 2005. Aiheesta löytyy myös kirjallisuutta, ks. lähteet.</p>
<p>Ympäristö ja maasto: Kohde sijaitsee Lauttasaaren länsirannalla länteen kurottavassa metsäisessä niemessä, jonka länsikärjessä sijaitsee Suomen Saunaseura ry:n rakennus. Rakennukselle johtaa idästä Vaskiniementie. Tiessä on paikoin levennyksiä parkkipaikkoja varten. Luontaisesti alueen korkeus meren pinnasta vaihtelee 0-6 metrin paikkeilla ja maasto on hieman kumpuilevaa. Niemestä ulkonevissa kärjissä on avokallio-alueita. Linnoitteen korkeimmat kohdat ovat runsaan 7 m korkeudella. Alue on siis melko alavaa. Maasto kohoaa nopeasti itään päin niemen itäpuolella, siten että noin 200 metrin päässä idässä kulkevan Isokaari-tien korkeus on jo ~16 m mpy.</p>

² Elomaa Ville, Tommila Päiviö ja Hult Heikki 2005: Krenatööreistä Rämäpäihin – Lauttasaaren linnoittamisen vaiheet Krimin sodasta toiseen maailmansotaan, sivu 71.

³ Sama, sivu 77, 78.

⁴ Elomaa Ville, Tommila Päiviö ja Hult Heikki 2005: Krenatööreistä Rämäpäihin – Lauttasaaren linnoittamisen vaiheet Krimin sodasta toiseen maailmansotaan, sivut 83-87.

⁵ Sama, sivu 90.

⁶ Sama, sivut 100, 101. Tosin Venäjän-Japanin –sodan aikana Lauttasaaren Veijarivuorenniemeen tuotiin 4 kpl 9 naulan pronsisitykkeitä, jotka poistettiin heti sodan päättyttyä 1905.

⁷ Lagerstedt, John & Laulumaa Vesa 2014: Helsinki, - Ensimmäisen maailmansodan linnoitusvyöhyke. Inventointiselvitys, sivu 217. Museovirasto-arkeologiset kenttäpalvelut.

Arkeologisen kohteen tarkempi kuvaus ja rajaus: Kohdassa aiemmat tiedot onkin jo kuvailtu kohteen rakennetta. Tykkiaseman läpi kulkee siis Vaskiniementie ja kaapeli oli tarkoitus asentaa tien etelälaitaan jo aiemmin asfaltoidulle alueelle. Tällä haluttiin varmistaa se, että kaapelin asennus ei tuhoaisi kohdetta lisää tai muutoinkin olisi mahdollisimman vähän haitaksi kohteelle. Tien etelälaidalle on jo aiemmin asennettu sekä vesi- että viemäriputket johtokarttojen perusteella. Tien etelälaidalla kulkee myös ilmajohtoina katuvalaistus ja valaisinpylväät on aikanaan asennettu aseman rintasuojan sekä kumpumaisen suojahuoneen rakenteisiin. Linnoitteen länsipuolella sähköjohdot on kaivettu maahan. Kaivantoa lähdettiin kaivamaan idästä linnoitteen itäpuolelta sähköpylvään kohdalta. Ks. yleiskartta. Kaivanto oli noin 50 cm leveä ja 50–60 cm syvä. Kaivannon leveys pohjalla oli 40–50 cm. Noin 10 cm paksun asfaltin alla oli noin 10 paksu kerros karkeaa soraa (kerroksen paksuus vaihteli) ja sen alla karkea hiekka. Karkean hiekan seassa oli kiviä, joiden halk. 5–15 cm. Paikoin kaivannon täyteenä oli hienempi hiekka, erityisesti kohdassa, mihin oli asennettu aiemmin kaukolämpöputki. Profiilista otettiin kuvia ja niitä on merkitty valvontakarttaan havaintopisteiksi (8 kpl). Kuvat näistä havaintopisteistä löytyvät kuvaliitteestä. Kerrospaksuuksia ei erityisesti mitattu, koska profiileissa oli hyvin yksinkertaiset uudehkot täyttömaakerrokset.

Tien pohjoislaitaan oli aiemmin asennettu kaukolämpöputki. Tämä putki teki tykkiasemarivistön kohdalla mielenkiintoisen suorakulmaisen mutkan tien etelälaitaan ja palasi sitten takaisin tien pohjoislaitaan. Mitä mutka on kiertänyt? Mutkan kohdalle osuu juurikin tien alle jäänyt tykkiasema. Voisiko olla niin, että tykkiaseman betoninen jalusta tai muu tykkiasemaan liittyvä rakenne on vaikuttanut putken asennukseen niin, että tämä tien alla sijaitseva rakenne on kierretty. Tämä mielenkiintoinen arvoitus ei tällä kertaa ratkennut, sillä nyt tehdystä kaivannosta tämä asia ei selvinnyt. Kaukolämpöputki kuitenkin havaittiin kaivannossa tien etelälaidalla johtokartan osoittamassa paikassa ja kuitukaapeli pystyttiin asentamaan sen päälle, sillä kaukolämpöputken selkä tuli vastaan vasta kaivuussyvyydessä. Tässä kohtaa kaivantoa oli täyteenä selkeästi vaa-leampaa ja hienompaa täyteä. Kohteelta ei tavattu löytöjä.

Kaivaminen eteni kahdessa päivässä linnoitteen rintasuojan länsipuolelle alueelle, missä on kiinteistön parkkipaikka. Valvotun osuuden pituus oli 126 metriä. Tästä eteenpäin ei valvontaa katsottu tarpeelliseksi, sillä kaivanto kulki kiinteistön parkkipaikan alueella ja uuden asennettavan kaapelin linjalle on jo aiemmin asennettu puhelinkaapeli sekä sähkökaapeli. Tässä kohtaa vesiputki kulkee hieman pohjoisempana ja viemäriputki hieman etelämpänä. Kaikkien edellä mainittujen asemusten kaivuualueet ovat varmasti sotkeneet kerrokset kunkin putken halkaisijaa leveämmältä alueelta. Koska tähänkään mennessä yhdytteitä tai muita rakenteita ei oltu havaittu, niin tuntui epätodennäköiseltä, että linjalla niitä olisi. Niinpä kolmantena kaivupäivänä kaivettu loppuosuus jätettiin valvomatta, mutta työmiehiä ohjeistettiin ottamaan yhteyttä mikäli mukulakiveystä tai muuta rakenteen tai kulttuurikerroksen näköistä tulisi vastaan. Valvomattoman osuuden pituus oli 33 m ja se sijoittui Suomen Saunaseura ry:n rakennuksen itäpuolelle parkkialueen kohdalle. Tämän raportin liitteisiin on koottu valvontakartta, kaivuusuunnitelma, johtokartta, historiallisia karttoja sekä kuvaluettelo että kuvia dokumentoinnista.

Muuta tietoa:

4. SUOJELUTIEDOT

Kunto: Kohtuullinen

Hoidon tarve: Eräs lauttasaarelainen yritys on kiinnostunut ottamaan kohteen hoitoonsa Helsingin kaupunginmuseon Adoptoi monumentti -toiminnan puitteissa ja tämä asia edistyy keväällä 2020. Kohteen hoitosuunnitelma on työn alla.

Ehdotus suoja-alueeksi (miehellään kartalla rajauksena esitettyinä):

Tiedossa olevat maankäyttöhankkeet:

Muut säilymiseen vaikuttavat asiat: Vaskiniemessä on runsaasti luontoarvoja, joiden suojeleminen edesauttaa myös linnoitteen säilymistä.

Kohteesta käytettävissä olevan tiedon määrä ja laatu (jos tarpeen):
tietotaso 1

5. MUUTA

Tarkastajan yhteystiedot: Heini Hämäläinen/Helsingin kaupunginmuseo/Keski-Uudenmaan alueellinen vastuumuseo. Aleksanterinkatu 16, PL 17401, 00099 HELSINGIN KAUPUNKI, puh. 040 334 5521.

Muut tiedot:

Lähilöydöt:

Opas kohteelle (nimi ja yhteystiedot, jos eri kuin tarkastaja):
Tarvittaessa allekirjoittanut.

6. PÄIVÄYS JA KERTOMUKSEN LAATIJAN ALLEKIRJOITUS

Päiväys: 3.3.2020

Allekirjoitus:

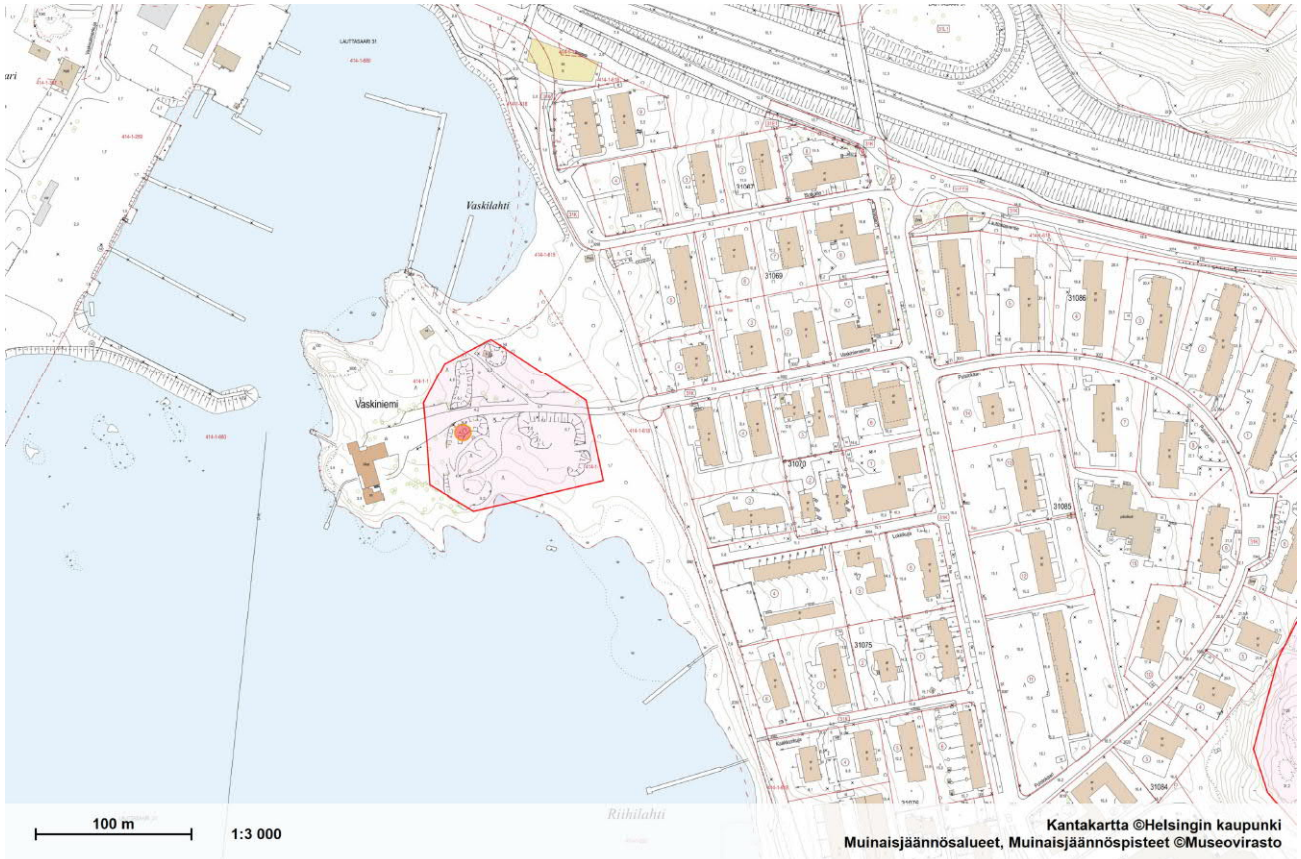
Heini Hämäläinen

LIITE 1 Peruskarttaote

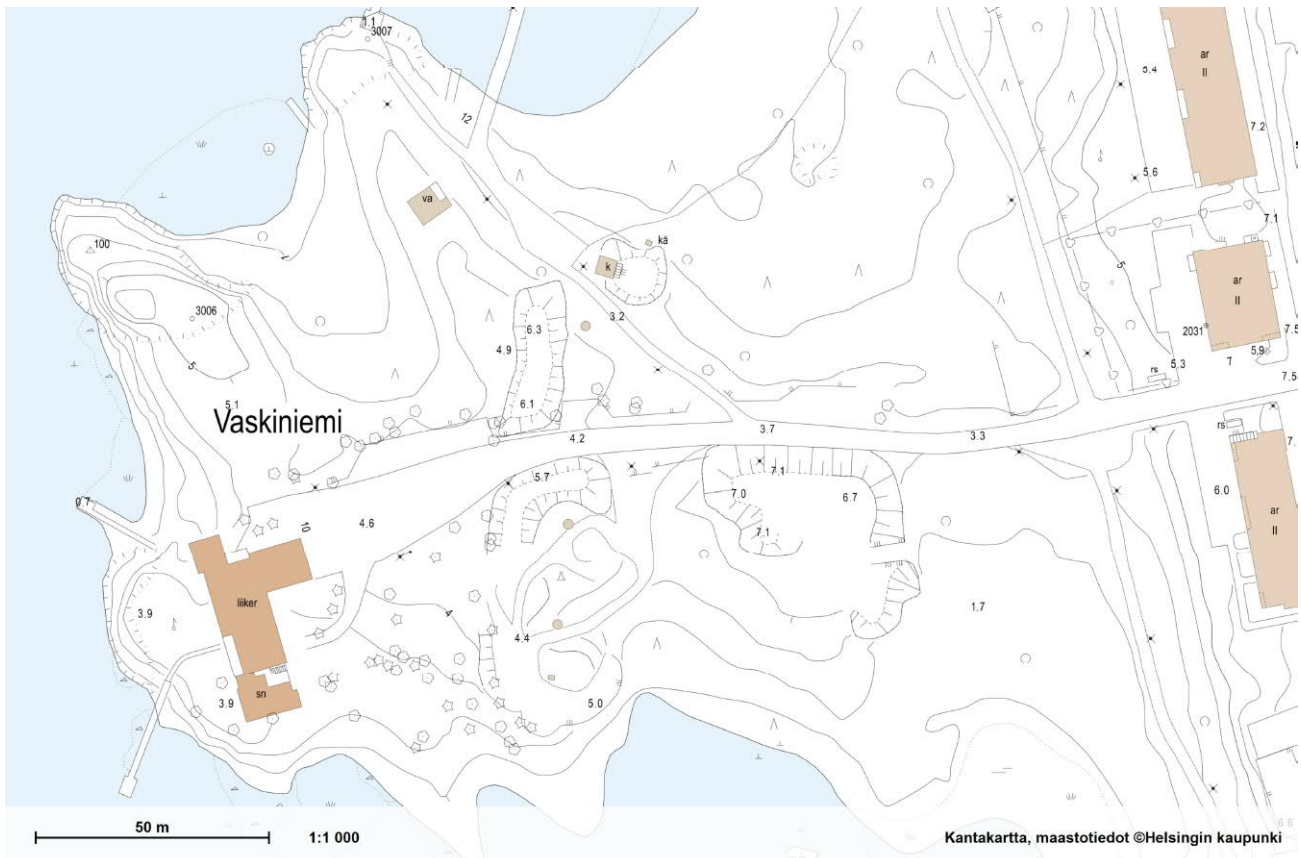

Peruskarttaote, jossa oranssi nuoli osoittaa Vaskiniemen sijainnin Lauttasaaren länsirannalla. Kohteen Vaskiniemi tykkipatteri 116 sijainti (ETRS-TM35FIN) P:6671283; I: 380928. Kartta ei ole mittakaavassa.

LIITE 2 Kantakarttaote ja muinaisjäänösrajaus sekä alla tarkempi kartta alueesta.

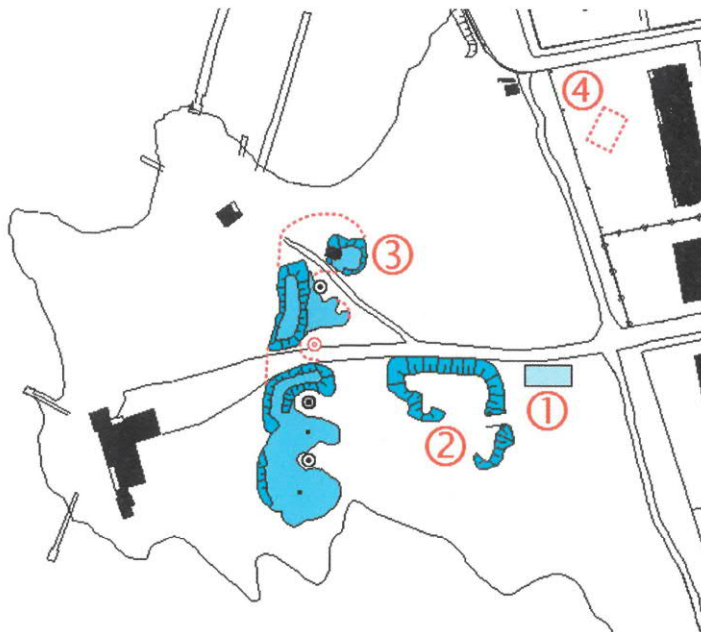

Kantakarttaote, kuvan keskellä Vaskiniemi. Kartalla näkyy punaisella kohteen rajaus muinaisjäänösrekisteristä.

Tässä suurempimittakaavaisessa kartassa näkyy vielä tarkemmin Vaskiniementien molemmiin puoliin vallimaisia ja kumpumaisia rakenteita. Ruskeat pienet pyörylät ovat tykkiasemien tykin jalustojen paikat, joista toinen pohjoisesta lukien on jäänyt tien alle. Vasemmalla Suomen Saunaseura ry:n rakennus, jonne Elisan kuitukaapeli vedettiin marras-kuussa 2019.

LIITE 3 Vaskiniemen tykkipatterin 116 rakenteet.

Kartta 3: Vaskiniemen ensimmäisen maailmansodan aikainen tykkipatteri ja sen lähi-alue. Selitykset: 1 = varastorakennuksen perusteet, 2 = maanalaisen miehistökorsun jäännökset, 3 = tykkipatteri, 4 = leipomorakennus Kuparilinnan paikka. Punainen katkoviiva kuvaa patterin alkuperäistä muotoa, mustat ympyrät ovat tykkien paikat. (Karttapohja © Kaupunkimittaussosasto, Helsinki 083/2005, muutokset Ville Elomaa)

Vaskiniemen tykkipatterin 116 rakenteet. Kuvälähde: Elomaa Ville, Tommila Päiviö ja Hult Heikki 2005: *Krenatööreistä Rämäpäihin – Lauttasaaren linnoittamisen vaiheet Krimin sodasta toiseen maailmansotaan*, sivu 149.

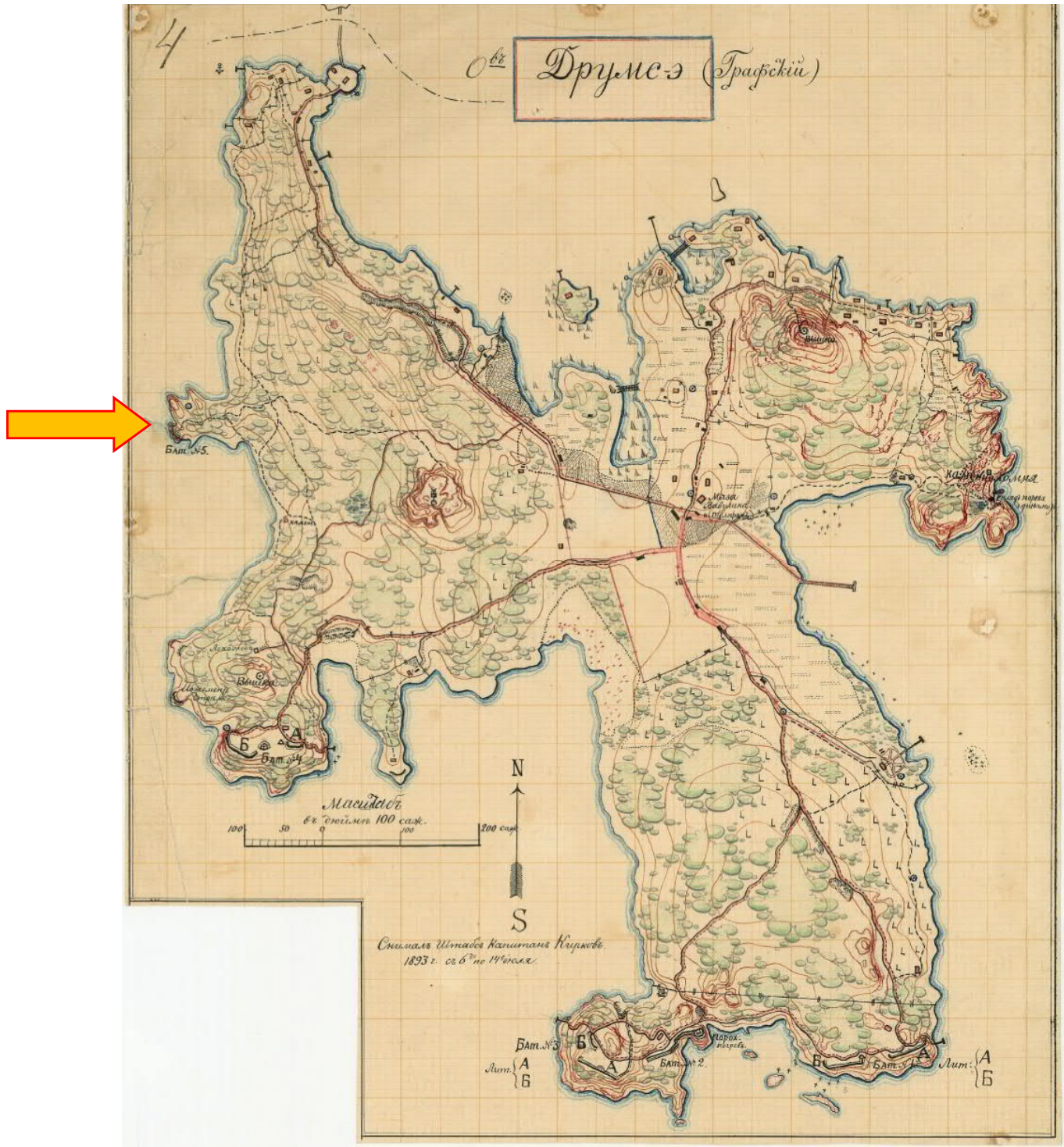
LIITE 4 Rajaus kartasta vuodelta 1885, jossa Vaskiniemi on merkittynä nuolella.

Lauttasaaren kartta vuodelta 1885. Kartta sisältää vanhat, vuonna 1878 korjatut tykkipatterit, vuonna 1885 rakennetut uudet tykkipatterit (punaisella) sekä Krimin sodan aikaiset rintavarustukset numeroituina. (Museovirasto)

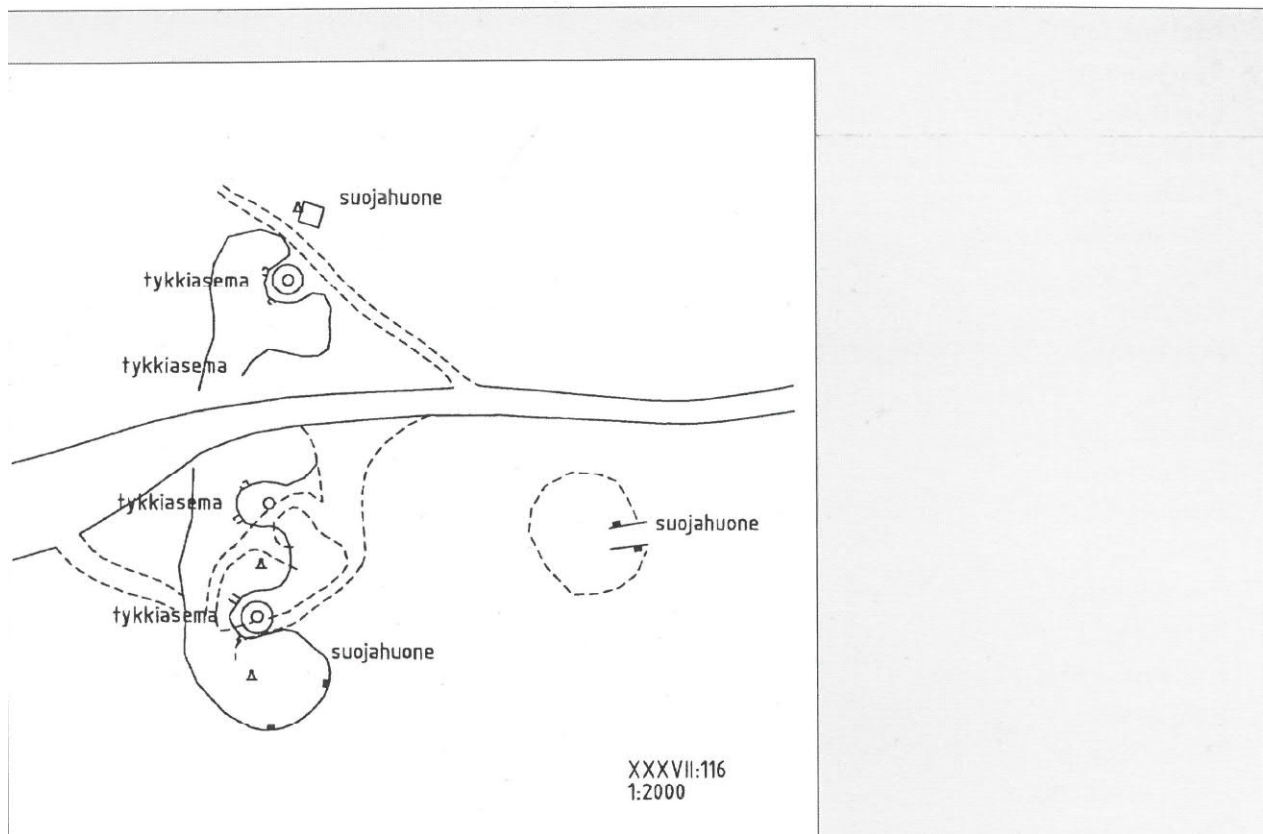
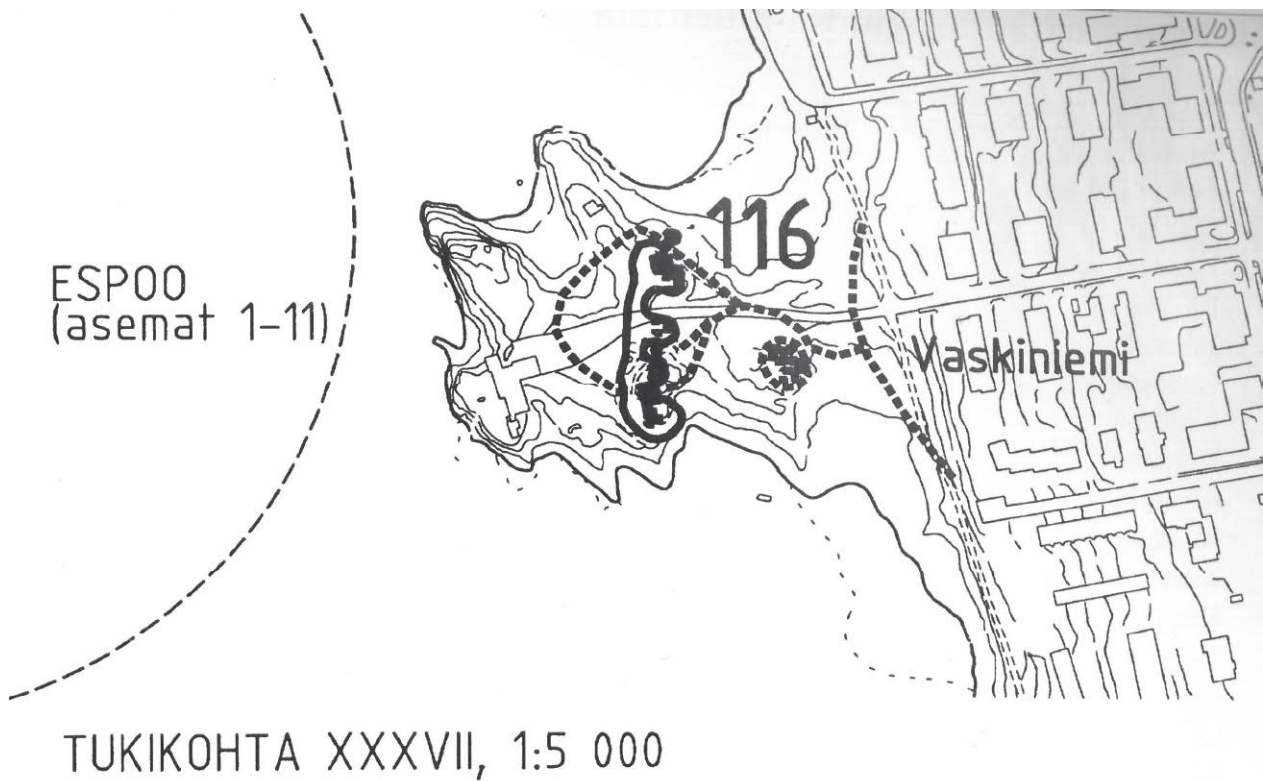
Kartalla Vaskiniemi vasemmalla ylhäällä (nuoli). Niemen pohjoisrannalla näkyy Krimin sodan rintavarustukset sekä länsikärjessä 1870-luvun patteri V. Lähde: Elomaa Ville, Tommila Päiviö ja Hult Heikki 2005: *Krenatööreistä Rämäpäihin – Lauttasaaren linnoittamisen vaiheet Krimin sodasta toiseen maailmansotaan*, sivu 84. (Museovirasto)

LIITE 5 Lauttasaaren kartta vuodelta 1893.

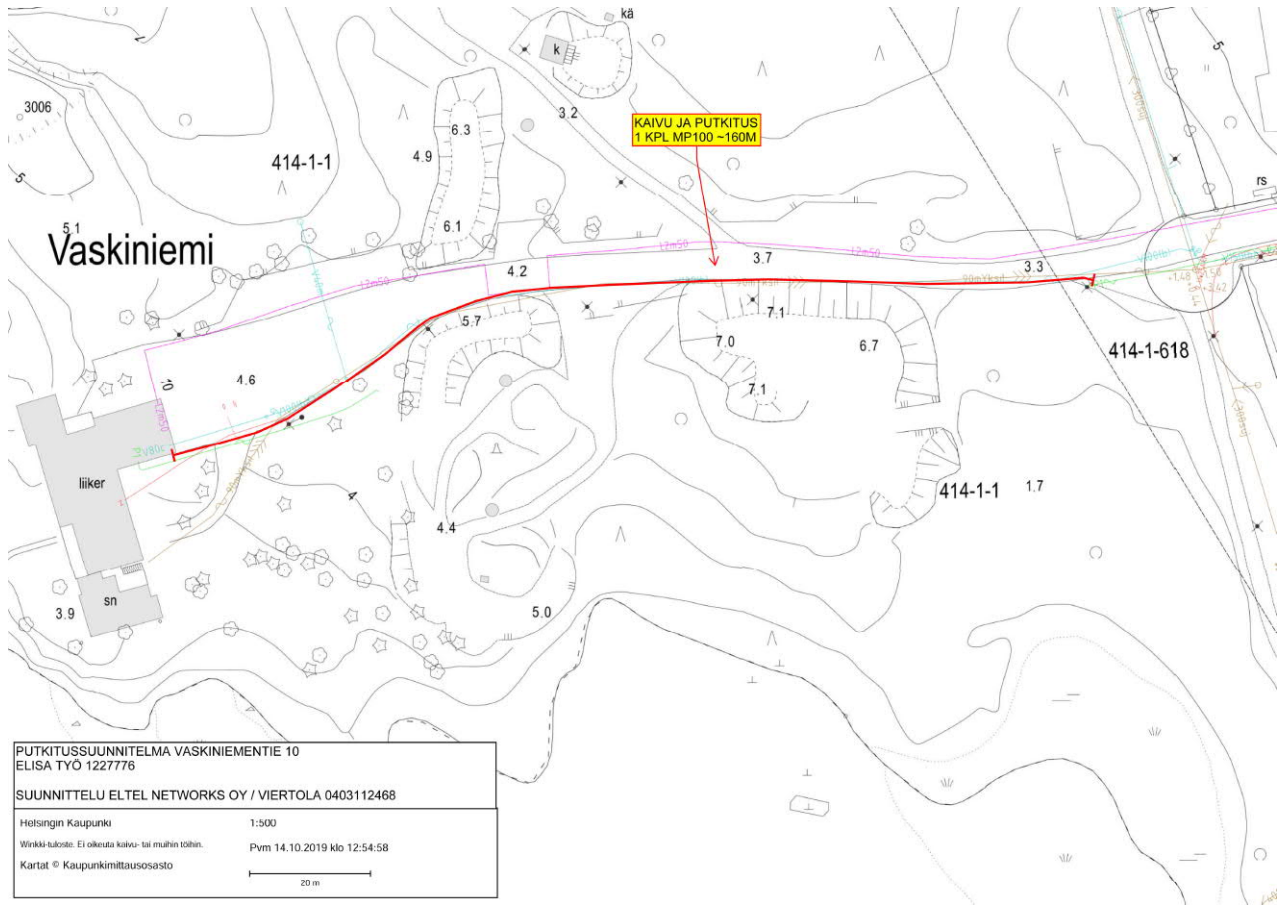
Lauttasaaren kartta vuodelta 1893. Vaskiniemen länsikärjessä näkyy 1870-luvun linnoite ja alueella on myös ollut kaivo. Kuvälähde: Elomaa Ville, Tommila Päiviö ja Hult Heikki 2005: Krenatööreistä Rämäpäihin – Lauttasaaren linnoittamisen vaiheet Krimin sodasta toiseen maailmansotaan, sivu 99. (Museovirasto)

LIITE 6 Vaskiniemen tykkipatteri Sirkku Laineen inventoinnin mukaan.

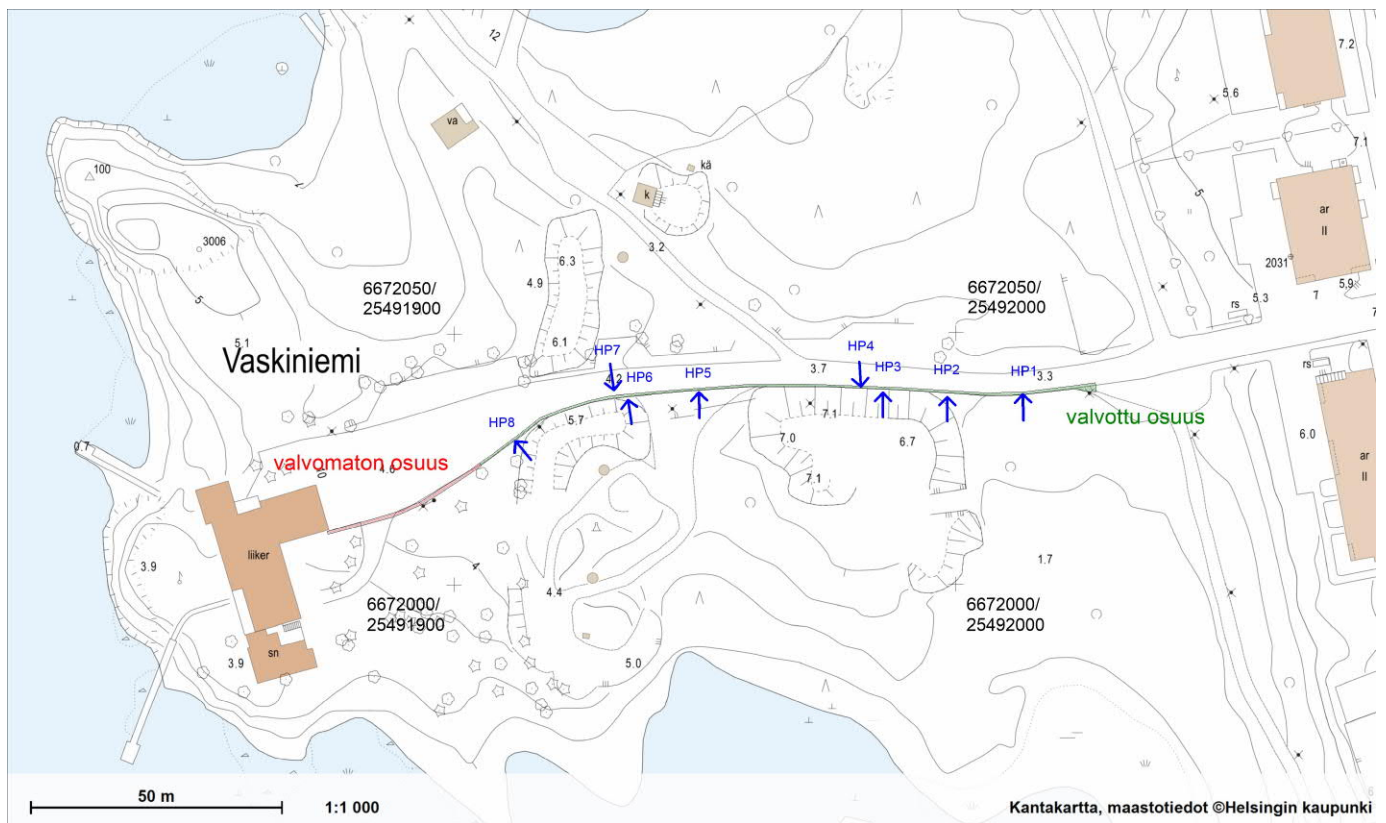
Vaskiniemen tykkipatterin rakenteet Sirkku Laineen inventoinnin mukaan. Lähde: Laine Sirkku 1996: Ensimmäisen maailmansodan aikainen maalinnoitus Helsingissä. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisuja 1996:3. Helsinki, sivu 91. Katkoviiva merkkää yhdystietä. Linnoitteen rintasuojan pohjoispään länsipuolella olevasta yhdystiestä ei näy viitteitä maastossa. Rintasuojan eteläosan länsipuolelle merkitystä yhdystien paikkeilla on lyhyt, matala penkka-mainen rakenne, joka saattaa liittyä I MS aikaiseen yhdystiehen. Suojahuone on Laineen kartalla pienempi kuin mitä se todellisuudessa on ja varaston kivijalka puuttuu. Liitteen 3 kartta on todenmukaisempi.

LIITE 7 Putkitussuunnitelma

Kartalla Elisan putkitussuunnitelma Vaskiniemessä punaisella viivalla merkittynä. Kartalla näkyvät myös aiemmat johdot ja putket. Sininen on aiemmin asennettu vesiputki. Ruskea viiva on viemäriputki. Tien pohjoislaidalla kulkee kaukolämpö (pinkki), joka tekee erikoisen mutkan linnoitteen kohdalla. Suomen Saunaseuran rakennuksen itäpuolella sijaitsevan parkkipaikan kohdalla uuden asennettavan kaapelin linjalle on jo aiemmin asennettu puhelinkaapeli (vihreä) ja sähkökaapeli (punainen). Tässä kohtaa vesiputki kulkee hieman pohjoisempaan ja viemäriin hieman etelämpään. Kaivuun edistyttyä linnoitteen länsipuolelle, mitään linnoitteeseen viittaavaa rakennetta tai muuta ei oltu havaittu. Niinpä kaivuun viimeiset noin 30 metriä Suomen Saunaseuran rakennuksen lähellä jätettiin valvomatta.

LIITE 8 Valvontakartta, dokumentointi 20.–21.11.2019 Heini Hämäläinen/HKM. HP = havaintopiste.

KUVALUETTELO

KUVALUETTELO

Digitaalikuvat HKM Helsinki Lauttasaari Vaskiniemi 2019: 1–39.

Kuvat Heini Hämäläinen/HKM 20.–21.11.2019

Ala-nro	Aihe	Kuvaus-suunta	Pvä	Kuvaaja
1	Valvonta alkaa Vaskiniemessä aamulla 20.11.2019. Asfaltti on jo poistettu kuitukaapelin asennuskohdasta Vaskiniementien etelälaidalta runsaan puolen metrin leveydeltä. Taustalla oleva kumpare on kookas suojahuone linnoitteen rintasuojan taustalla eli itäpuolella (mantereen puolella).	W	20.11.2019	HH
2	Näkymää Vaskiniementiellä vastakkaisesta suunnasta valvonnan alkaessa. Tien laidolle on rakennettu pisteaita, joka sulkee kokonaisnäkyvän linnoitteen. Kuvassa keskellä sama kumpare, joka on kookas suojahuone linnoitteen rintasuojan taustalla.	E	20.11.2019	HH
3	Näkymää Vaskiniementien länsipäästä Suomen Saunaseura ry:n rakennukselle päin. Vasemmalla linnoitteen rintasuojan kumpareta. Tien teko on aikanaan lävistänyt rintasuojan.	W	20.11.2019	HH
4	Kaivuu etenee niemessä itäpäästä alkaen. Kaivanto on noin 50 cm leveä, 50 cm syvä ja kaivannossa on vain hiekkaa ja soraa täytenä.	W	20.11.2019	HH
5	Kuten edellä, kaivuu etenee kohti länttä. Asfaltin alla on noin 10 cm soraa ja sen alla keskikarkea ruskea, kivinen hiekka.	W	20.11.2019	HH
6	Kaivannon alkupäätä itään katsottuna, paremmin näkyvissä pohjoisprofiili.	E	20.11.2019	HH
7	Kaivannon alkupäätä itään katsottuna, paremmin näkyvissä eteläprofiili. Profiilissa ei näy linnoitteen liittyviä rakenteita.	E	20.11.2019	HH
8	Kaivuu lähti liikkeelle Vaskiniemen 'tyvessä' sijaitsevan sähköpylvään juurelta, ks. valvontakartta.	W	20.11.2019	HH
9	Kuten edellä. Taittomitta kohdassa HP1.	W	20.11.2019	HH
10	HP1 lähempää. Asfaltin alla on sora ja karkea hiekka.	N	20.11.2019	HH
11	Kaivuu on edennyt jo hieman lännemmäksi. Kaapeli tullaan asentamaan pinkkiin putkeen, joka heti asennuksen jälkeen peitettiin. HP2 itään päin kuvattuna.	E	20.11.2019	HH
12	HP2 lähempää. Eteläprofiilissa oli vastaavat kerrokset.	N	20.11.2019	HH
13	Kaivantoa suojahuoneen kummun kohdalla. Kaivannossa edelleen vain täytösoraa ja hiekkaa.	E	20.11.2019	HH
14	Uutta putkea peitetään jo sitä mukaa, kun asennus edistyy. Näkyvässä Vaskiniementietä itään päin.	E	20.11.2019	HH
15	Uusi putki idempänä on jo peitetty ja kaivuu jatkuu suojahuoneen kummun kohdalla länttä kohti.	W	20.11.2019	HH
16	Kaivannon eteläprofiilia suojahuoneen kummun kohdalla. Ruskeaa, kivistä täyttöhiekkaa näkyvissä.	SW	20.11.2019	HH
17	Taittomitta kohdassa HP3. Sama kohta kuin edellisessä kuvassa, mutta vastakkainen profiili eli pohjoisprofiili.	W	20.11.2019	HH
18	HP3 lähempää ja samalla pohjoisprofiilia.	NW	20.11.2019	HH
19	HP4 ja samalla hiekaista eteläprofiilia.	W	20.11.2019	HH
20	Kuten yllä, HP4 ja samalla hiekaista eteläprofiilia.	W	20.11.2019	HH
21	Kaivuu on edennyt pitkälle länttä kohti suojahuoneen kummun kohdalla. Eteläprofiilissa samalla hiekaista, kivistä täyttöä.	E	20.11.2019	HH
22	Suojaahuoneen kummun länsipuolelta on jo poistettu asfaltti.	E	21.11.2019	HH
23	Suojaahuoneen kummun länsipuolelta on jo kaivettu maannokset.	E	21.11.2019	HH
24	Samaa kohtaa, mutta nyt näkyvillä pohjoisprofiili. Taustalla näkyy linnoitteen taustalta luoteeseen suuntautuva polku.	NE	21.11.2019	HH
25	Kuvassa HP5 kaivannon pohjoisprofiilissa sijaitsee rintasuojan ja suojaahuoneen kummun välissä.	N	21.11.2019	HH
26	Kuten edellä, HP5 lähempää.	N	21.11.2019	HH
27	Asfaltti on poistettu kohdasta missä Vaskiniementie kulkee rintasuojan läpi.	W	21.11.2019	HH
28	Asfaltissa näkyy paikkausjälki, missä kaukolämpöputki tekee mutkan tien etelälaitaan. Kohta näkyy jo edellisen kuvan alalaidassa. Kaivannon täyttömää on tässä vaaleaa hienoa hiekkaa.	N	21.11.2019	HH
29	Kuten edellä, sama kohta itä-koilliseen. HP6 taittomitan kohdalla.	ENE	21.11.2019	HH
30	HP6 pohjoisprofiilissa. Vaaleaa hienoa hiekkaa täytenä kaivannossa.	N	21.11.2019	HH
31	Kaivinkone kaivaa kaukolämpöputken selkää pitkin. Putki ei ole kovin syvällä, mutta kuitukaapeli mahtui sen päälle kuitenkin.	W	21.11.2019	HH
32	Eteläprofiilia kaukolämpöputken kohdalla, HP7.	S	21.11.2019	HH
33	Kaivuu on edennyt rintasuojan ohi.	E	21.11.2019	HH

34	Kaivannon valvottu osuus loppuu lähelle pihan roskakatosta.	W	21.11.2019	HH
35	Toisen valvontapäivän lopuksi rakentajat vielä asentavat putken paikoilleen ja täyttävät kaivannon.	W	21.11.2019	HH
36	Samaa kohtaa vastakkaisesta suunnasta. Tien molemmin puolin näkyy rintasuojan penkkiä.	E	21.11.2019	HH
37	Valvotun kaivannon loppupäätä luoteeseen. Taittomitta kaivannossa HP8:n kohdalla.	NW	21.11.2019	HH
38	HP8 koilliseen kuvattuna.	NE	21.11.2019	HH
39	HP8 lähempää.	N	21.11.2019	HH

KUVATAULUT

Kuva 1. Valvonta alkaa Vaskiniemessä aamulla 20.11.2019. Asfaltti on jo poistettu kuitukaapelin asennuskohdasta Vaskiniementien etelälaidalta runsaan puolen metrin leveydeltä. Taustalla oleva kumpare on kookas suojuhuone linnoitteen rintasuojan taustalla eli itäpuolella (mantereen puolella) Kuvaussuunta W. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 20.11.2019.

Kuva 2. Näkymää Vaskiniementiellä vastakkaisesta suunnasta valvonnan alkaessa. Tien laidoille on rakennettu pisteaita, joka sulkee kokonaisnäkyvän linnoitteella. Kuvassa keskellä sama kumpare, joka on kookas suojuhuone linnoitteen rintasuojan taustalla. Kuvaussuunta E. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 20.11.2019.

Kuva 3. Näkymää Vaskiniementien länsipäästä Suomen Saunaseura ry:n rakennukselle päin. Vasemmalla linnoitteen rintasuojan kumpareta. Tien teko on aikanaan lävistänyt rintasuojan. Kuvaussuunta W. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 20.11.2019.

Kuva 4. Kaivuu etenee niemessä itäpästä alkaen. Kaivanto on noin 50 cm leveä, 50 cm syvä ja kaivannossa on vain hiekkaa ja soraa täytönä. Kuvaussuunta W. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 20.11.2019.

Kuva 5. Kuten edellä, kaivuu etenee kohti länttä. Asfaltin alla on noin 10 cm soraa ja sen alla keskikarkea ruskea, kivinen hiekka. Kuvaussuunta W. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 20.11.2019.

Kuva 6. Kaivannon alkupäätä itään katsottuna, paremmin näkyvissä pohjoisprofiili. Kuvaussuunta E. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 20.11.2019.

Kuva 7. Kaivannon alkupäätä itään katsottuna, paremmin näkyvissä eteläprofiili. Profiilissa ei näy linnoitteeseen liittyviä rakenteita. Kuvaussuunta E. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 20.11.2019.

Kuva 8. Kaivuu lähti liikkeelle Vaskiniemen 'tyvessä' sijaitsevan sähköpylvään juurelta, ks. valvontakartta. Kuvaussuunta W. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 20.11.2019.

Kuva 9. Kuten edellä. Taittomitta kohdassa HP1. Kuvaussuunta W. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 20.11.2019.

Kuva 10. HP1 lähempää. Asfaltin alla on sora ja karkea hiekka. Kuvaussuunta N. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 20.11.2019.

Kuva 11. Kaivuu on edennyt jo hieman lännemmäksi. Kaapeli tullaan asentamaan pinkkiin putkeen, joka heti asennuksen jälkeen peitettiin. HP2 itään päin kuvattuna. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 20.11.2019.

Kuva 12. HP2 lähempää. Eteläprofiilissa oli vastaavat kerrokset. Kuvaussuunta N. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 20.11.2019.

Kuva 13. Kaivantoa suojahuoneen kummun kohdalla. Kaivannossa edelleen vain täyttösoraa ja hiekkaa. Kuvaussuunta E. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 20.11.2019.

Kuva 14. Uutta putkea peitetään jo sitä mukaa, kun asennus edistyy. Näkymässä Vaskiniementietä itään päin. Kuvaussuunta E. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 20.11.2019.

Kuva 15. Uusi putki idempänä on jo peitetty ja kaivuu jatkuu suoja-
huoneen kummun kohdalla länttä kohti. Kuvaussuunta W. Kuva Heini
Hämäläinen/HKM 20.11.2019.

Kuva 16. Kaivannon eteläprofiilia suojahuoneen kummun kohdalla. Ruskeaa, kivistä täyttöhiekkaa näkyvissä. Kuvaussuunta SW. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 20.11.2019.

Kuva 17. Taittomitta kohdassa HP3. Sama kohta kuin edellisessä kuvassa, mutta vastakkainen profiili eli pohjoisprofiili. Kuvaussuunta W. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 20.11.2019.

Kuva 18. HP3 lähempää ja samalla pohjoisprofiilia. Kuvaussuunta NW. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 20.11.2019.

Kuva 19. HP4 ja samalla hiekaista eteläprofiilia. Kuvaussuunta W. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 20.11.2019.

Kuva 20. Kuten yllä, HP4 ja samalla hiekaista eteläprofiilia. Kuvaussuunta W. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 20.11.2019.

Kuva 21. Kaivuu on edennyt pitkälle länttä kohti suojahuoneen kummun kohdalla. Eteläprofiilissa samalla hiekaista, kivistä täyttöä. Kuvaussuunta E. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 20.11.2019.

Kuva 22. Suojahuoneen kummun länsipuolelta on jo poistettu asfaltti. Kuvaussuunta E. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 21.11.2019.

Kuva 23. Suojahuoneen kummun länsipuolelta on jo kaivettu maanokset. Kuvaussuunta E. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 21.11.2019.

Kuva 24. Samaa kohtaa, mutta nyt näkyvillä pohjoisprofiili. Taustalla näkyy linnoitteen taustalta luoteeseen suuntautuva polku. Kuvaussuunta NE. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 21.11.2019.

Kuva 25. Kuvassa HP5 kaivannon pohjoisprofiilissa sijaitsee rintasuojan ja suojahuoneen kummun välissä. Kuvaussuunta N. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 21.11.2019.

Kuva 26. Kuten edellä, HP5 lähempää. Kuvaussuunta N. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 21.11.2019.

Kuva 27. Asfaltti on poistettu kohdasta missä Vaskiniementie kulkee rintasuojan läpi. Kuvaussuunta W. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 21.11.2019.

Kuva 28. Asfaltissa näkyy paikkausjälki, missä kaukolämpöputki tekee mutkan tien etelälaitaan. Kohta näkyy jo edellisen kuvan alalaidassa. Kaivannon täyttömaa on tässä vaaleaa hienoa hiekkaa. Kuvaussuunta N. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 21.11.2019.

Kuva 29. Kuten edellä, sama kohta itä-koilliseen. HP6 taittomitan kohdalla. Kuvaussuunta ENE. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 21.11.2019.

Kuva 30. HP6 pohjoisprofiilissa. Vaaleaa hienoa hiekkaa täytteenä kaivannossa. Kuvaussuunta N. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 21.11.2019.

Kuva 31. Kaivinkone kaivaa kaukolämpöputken selkää pitkin. Putki ei ole kovin syvällä, mutta kuitukaapeli mahtui sen päälle kuitenkin. Kuvaussuunta W. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 21.11.2019.

Kuva 32. Eteläprofiilia kaukolämpöputken kohdalla, HP7. Kuvaussuunta S. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 21.11.2019.

Kuva 33. Kaivuu on edennyt rintasuojan ohi. Kuvaussuunta E. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 21.11.2019.

Kuva 34. Kaivannon valvottu osuus loppuu lähelle pihan roskakatosta. Kuvaussuunta W. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 21.11.2019.

Kuva 35. Toisen valvontapäivän loppuksi rakentajat vielä asentavat putken paikoilleen ja täyttävät kaivannon. Kuvaussuunta W. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 21.11.2019.

Kuva 36. Samaa kohtaa vastakkaisesta suunnasta. Tien molemmin puolin näkyy rintasuojan penkkaa. Kuvaussuunta E. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 21.11.2019.

Kuva 37. Valvotun kaivannon loppupäätä luoteeseen. Taittomitta kaivannossa HP8:n kohdalla. Kuvaussuunta NW. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 21.11.2019.

Kuva 38. HP8 koilliseen kuvattuna. Kuvaussuunta NE. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 21.11.2019.

Kuva 39. HP8 lähempää. Kuvaussuunta N. Kuva Heini Hämäläinen/HKM 21.11.2019.

LÄHTEET

Raportit

Lagerstedt, John & Laulumaa Vesa 2014: Helsinki, - Ensimmäisen maailmansodan linnoitusvyöhyke. Inventointiselvitys. Museovirasto-arkeologiset kenttäpalvelut.

Laine, Sirkku 1996: Ensimmäisen maailmansodan aikainen maalinnoitus Helsingissä. Helsingin kaupungin Rakennusvirasto. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisuja 1996:3. Helsinki.

Saari, Markku 2005, Lauttasaaren linnoituslaitteet ja muut kohteet. Inventointikertomus 2005.

Kirjalliset lähteet

Elomaa Ville, Tommila Päiviö ja Hult Heikki 2005: Krenatööreistä Rämäpäihin – Lauttasaaren linnoittamisen vaiheet Krimin sodasta toiseen maailmansotaan. Julkaisija Lauttasaari-Seura 2005.

Manninen, Markus: Viapori. Merilinnoitus ensimmäisessä maailmansodassa 1914–1918, Jyväskylä, 2000

Sähköiset lähteet

Museoviraston ylläpitämä muinaisjäännösrekisteri sekä muinaisjäännösten hoitorekisteri:
<https://www.museoverkko.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx>

Helsingin kaupungin intranetin paikkatietopalvelut
<http://paikkatietovipunen:10058/>